

Sup

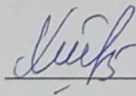
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON JURNALISTIKA VA OMMAVIY
KOMMUNIKATSIYALAR UNIVERSITETI

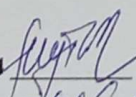

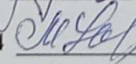
MEDIASAVODXONLIK VA FAKT CHEKING
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 300000 – Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi: 320000 – Jurnalistika va axborot
Tas'lim yo'nalishi: 60320100 – Jurnalistika

Toshkent – 2024

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti
Instituti direktori _____ 2024 H. Mirzaxmedova

Tarjimashunoslik, tilshunoslik
va xalqaro jurnalistika oliy
maktabi boshlig'i _____ 2024 S. Mustafayeva

ARM direktori _____ 2024 M. Yuldosheva

Fan/modul kodi MVFC1304		O'quv yili 2025-2026	Semestr 3	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Mediasavodxonlik va fakt cheking	48	72	120	
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad - talabada media va axborot savodxonligini shakllantirish, axborot ishonchliligini tekshirish va manbalar bilan ishlashning an'anaviy va zamonaviy shakllaridan xabardor qilish, ularda mustaqil fakt-analiz qilish ko'nikmasini hosil qilish. Fanning vazifasi - talabaga media va axborot savodxonl igi, infoetika tushunchalarini anglashga, yolg'on axborotni identifikatsiyalash, OAV va ijtimoiy tarmoqlarda berilayotgan axborotlarni tanqidiy qabul qilish darajasini oshirishga, axborot manbalari bilan ishlash kabi murakkab jarayonlarni hali oddiy iste'molchi sifatida o'rganishga yordam berish, axborotni tahlil qila olish qobiliyatini shakllantirish, tanqidiy tafakkurini rivojlantirish. Xorij tajribasiga muvofiqligi Mazkur fan sillabusi O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 29-martdagi "Oliy ta'limning me'yoriy-uslubiy hujjatlarini ishlab chiqish jarayonini takomillashtirish to'g'risida"gi 87-sonli buyrug'iga muvofiq, xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi Fudan universiteti (QS39, THE 36) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi: https://xwxy.fudan.edu.cn/fe/79/c41181a523897/page.htm II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) 2.1. . Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Mediasavodxonlik va media ta'lim: mohiyat, ahamiyat, asosiy tushunchalar Jurnalistikada media va axborot savodxonligi, media ta'lim, faktcheking tushunchalarining mohiyati, ahamiyati, axborotlashgan jamiyatda tutgan o'rni. Mediasavodxonlik va mediata'limning yo'nalishlari, paydo bo'lish omillari. Axborot savodxonligiga oid asosiy tushunchalar. Netiket (netiquette) va infoetika tushunalari.				

2-mavzu. Media va axborot savodxonligida bazaviy kompetensiyalar va ko'nikmalar

Talaba-jumalistning media va axborot savodxonligi sohasida egallashi lozim bo'lgan bazaviy kompetensiyalar, ularda shakllantirilishi lozim bo'lgan ko'nikmalar. Utilitar, funksional, pragmatik ko'nikmalar. Jumalistlar uchun media ta'lim platformalari.

3-mavzu. Axboriy muhitning ifloslanishi. infollyusiya va nomaqbul axborot "janrlari"

Axboriy muhitning ifloslanish omillari. "Infollyusiya" (M.Maklyuen) atamasining mohiyati. Uyushtirilgan yoki nokompetentlik ortidan keladigan yolg'on, dezinformatsiya, manipulyatsiya, feyklar, propaganda, sun'iy xayp, mistifikatsiya, mokyumentari tushunchalari mohiyati, kelib chiqish sabablari. Fuqarolik jurnalistikasidan giosiyosiy manfaatlarga.

4-mavzu. Jurnalistika va sub'ektiv "front"

Ijtimoiy ongni boshqarish qobiliyati ortib borayotgan sub'ektiv axborot turlari. Blogger, inflyuenser, trendsetterlar, manipulyatorlar, trollar, prankerlar. "qora" marketologlar va ular ortidan keladigan faktlarning buzib talqin qilinishi. i noxolislik, agressiya. Ijtimoiy tarmoqlarda manfaatlar jurnalistikasi.

5-mavzu. Axborot ishonchliligi tushunchasi'

Axborot ishonchliligi tushunchasi. Maqbul axborot jurnalistika nazariyasi va amaliyotidagi eng muhim postulatlar va tamoyillarga ishora qiluvchi axborot toifasi sifati. Haqqoniylik, haqiqiylik, chinlik, adekvatlik, xolislik, obektivlik, rostlik, asllik, to'g'rilik, asliyatga moslik, aniqlik, to'liqlik tushunchalari. Maqbullik shartlari.

6-mavzu. Faktcheking va verifikatsiya — jurnalistning ish quroli sifatida

Faktcheking va verifikatsiya tushunchalari, zamonaviy talqini, maqsad va vazifalari, yangi shakllari. Faktcheking va verifikatsiyaning tarkibiy qismlari, asosiy tushunchalari. Kontent tahlil. Fakt-cheking jurnalistika. Xalqaro platformalar.

7-mavzu. Jurnalist faoliyatida faktlar, axborot manbalari

Fakt. Ularning turlari. Faktga qo'yiladigan talablar. Axborot manbalari va ularning toifalari. Birlamchi va ikkilamchi axborot manbalari. An'anaviy va noan'anaviy axborot manbalari. Sun'iy noaniqlik. Axborot olish va to'plash. Alternativ faktlar, faktoidlar. Faktlar ob'ektiv va sub'ektiv fikrga ishonitiruvchi, ergashtiruvchi manipulyativ vosita sifatida.

8-mavzu. Axborot uzatishda auditoriyaga ta'sir o'tkazish va manipulyatsiya

Manipulyatsiya tushunchasi. Manipulyatsiya turlari. Manipulyatsiya motivlari. Auditoriyaga ta'sir o'tkazish texnologiyalari. Ratsionalizatsiya v minimizatsiya. Populizm. Konspirologiya.

Fan dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2024-yil " 29 " 08 dagi 1-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

8. Fan/modul uchun mas'ullar:

M.K.Saliyeva – TDSHU, Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.

D.Sh.Ro'ziqulov – TDSHU, Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi katta o'qituvchisi, PhD.

R.T.Elmuratova - TDSHU, Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi o'qituvchi - stajyor

9. Taqrizchilar:

F.A.Mo'minov - filologiya fanlari doktori, professor.

D.Aminova - O'zJIDU o'qituvchisi, filologiya fanlari doktori (turdosh OTM).

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. 56-b.
 2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent, O'zbekiston, 2017. 104-b.
 3. Konstitutsiya Respubliki Uzbekistan: - O'zbekiston, 1992.
 4. Jurnalistika. Audiovizual jurnalistika. J.6. T.: "O'zbekiston" NMIU, 2019.- 431 b.
 5. Ismailova K.F. Chet el tinglovchilari uchun mo'ljallangan radioeshittirishlarning tili va uslubi// O'zMU xabarlar, 2001, №4. B. 49-51.
 6. Вартанова Э.Л. Энциклопедия мировой индустрии СМИ: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. Э. Л. Вартановой. - 2-э изд., перераб. и доп. - М.: Аспект Пресс, 2013.- 464 с.
 7. Исмаилова К. Совокупность административно-правовых и этических норм как основа функционирования международного радио// Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари, 2003, №3.- С. 103-106
 8. Исмаилова К.Ф. Особенности функционирования Международного радио Узбекистана в условиях демократизации// Общественное мнение, 2005, № 1. С. 182-185.
 9. Копперуд Р., Нелсон Р.П. Как преподносить новости. - М., 1998.
 10. Ковалев-Случевский К. П. Тележурналистика XXI века. М.: Грифон, 2012. – 176 с.
 11. Никонов С.Б. Глобализация и СМИ. – СПб., 2006.
 12. Шестеркина Л. И., Николаева Т. Д. Методика телевизионной журналистики. – М.: Аспект Пресс, 2012. – 224 с.
- Skopus maqolalari**
13. Sh.T. Khojiev*, A.A. Yusupkhodjaev, D.Y. Aribjonova, G.B. Beknazarova, D.N. Abdullaev "Depletion of Slag from Almalyk Copper Plantwith Aluminum Containing Waste"
https://www.researchgate.net/publication/337843832_Scopus_maqola
- Axborot manbaalari**
1. <http://lektsii.net/2-5541.html>
 2. <http://www.tvformats.com/formats.html>
 3. <http://lektsiopedia.org/lek-42047.html>
 4. <http://dedovkgu.narod.ru/bib/vremja.htm>
 5. <http://radio-kom.ru/6770-2/>
 6. <http://www.sostav.ru/publication/mediascope>
7. Fan dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Tarjimashunoslar, tilshunoslar va xalqaro jurnalistika oliy maktabi tomonidan ishlab chiqilgan va 2024-yil "29" 08 dagi 1-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

9-mavzu. Jurnalist faoliyatida tanqidiy tafakkur

Tanqidiy tafakkur tushunchasi, mohiyati, jumalist va oddiy iste'molchi faoliyatidagi ahamiyati. Skeptitsizm. Dogmalar. Dispozitsiya. Steriotiplar. Tanqidiy tafakkurning asosiy ko'nikmalari. "7W" qoidasi.

10-mavzu. Media-analiz va kontent-tahlil

Media-analiz tushunchasi. OAVdagi xabar ishlab chiqaruvchilari, ularning maqsadi, qadriyatlar va mafkurasidan tortib, qaday ta'sir ko'rsatish texnologiyasidan foydalanayotganigacha tahlil eta olish ko'nikmasi. Kontent- tahlil tushunchasi. Kontent turlari. Matn tuzilmasini belgilab olish, tanlash.

11-mavzu. Faktlar tahlilida axborot ishonchliligini baholash va verdikt lineykasi

Axborot ishonchliligini baholash kriteriyalari. Verdikt iineykasi. Verifikatsiya algoritmi, faktlar ustida amallar, chek-list haqida ma'lumot. Axborot ishonchliligi bahoishda mantiqiy amallar bajarish ko'nikmasi.

12-mavzu. Global faktcheking platformalari, ulardan foydalanish, faktcheking jurnalistikasi

Global faktcheking platformalari. Ular bilan ishlashning o'ziga xosliklari. Faktcheking jurnalistikasi. Milliy axborot filtrini yaratish ahamiyati. IFCN (International Fact-Checking Network) tashkilotining maqsad, vazifalari, ishlash prinsiplari. Fakt-cheker mutaxassisi amal qilishi lozim bo'lgan etika normalari.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Talaba-jumalistning media va axborot savodxonligi ko'nikmalarini baholash.
2. Axborot buzulishining turlarini aniqlash. Yolg'on axborotlarni identifikatsiyalash.
3. Sub'ektiv va ob'ektiv axborot manbalarini aniqlash.
4. Qidiruv tizimlari bilan ishlash
5. Ijtimoiy tarmoqlar feykka qarshi: ijtimoiy tarmoqlarda fakt-chek instrumentlar bilan ishlash.
6. Sayt-manbaning ishonchli ekanini tekshirish, akkaunt haqiqiyiligi tekshirish algdritmi, network-tools.com platformasi bilan ishlash
7. Matnli axborotlarni tekshirishining o'ziga xosliklari, archive.org platformasi
8. Fotosuratlar ishonchliligini tekshirishning zamonaviy usullari: Google Image Search, 1 ineye, Fotoforensics, EXIF servislari bilan ishlash

9.	Fotosuratlar identifikatsiyasida GoogleMapStreetView, Wikimapia va Geofeedia kabi servislardan foydalanish
10.	Media-analiz va kontent tahlil qiJish
11.	.Verifikatsiya algoritmi, faktlar ustida amallar, chek-list
12.	Videolar ishonchligini tekshirish usullari
13.	Global faktcheking platformalari, ulardan foydalanish, faktcheking jurnalistikasi haqida
14.	Axborot vizualizatsiyasi, yangi imkoniyatlar, Wolfram Alfa instrumentidan foydalanish
15.	Tahririyatlar uchun yo'riqnomalar ishlab chiqish.
IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil qilish shakli va mazmuni Mustaqil ish quyida qayd etilgan mavzular asosida tavsiya etilgan adabiyotlarni talabalar tomonidan mustaqil ravishda o'zlashtirish, fan doirasidagi bilimlarni yanada mukammal bilish maqsadida amalga oshiriladi. Talabalar mustaqil ish orqali materiallarini o'rganish, tahlil qilish, sharhlash, ijodiy jarayonni amalga oshirish, ko'nikmasiga ega bo'lishlari kerak. Mustaqil ishni baholash amaliy mashg'ulotlarda referat va taqdimotlar topshirish hamda oraliq va yakuniy nazoratda yozma savol-javob shaklida amalga oshiriladi.	
Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:	
1.	Mediata'limning jahon ta'lim tizimidatutgan o'rni.
2.	Chegarasiz axborot almashinuvi sharoitida mediata'lim, mediasavodxonlikning ahamiyati
3.	Mediasavodxonlik, netiket, jurnalist kasb etikasining ahamiyati, joriy etilishi.
4.	Post-haqiqat (post-truth) davri va axborot ishonchligi masalalari
5.	Axborotning buzulishi va geosiyosiy manfaatlar.
6.	Ijtimoiy tarmoqlardagi mediaekologiyani barqarorlashtirish chora-tadbirlari.
7.	Participatory journalism va fuqarolikjurnalistikasining o'ziga xosliklari.
8.	Metasavodxonlik nima, maqsad va vazifalari.
9.	Raqamli agressiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlari.
10.	Xalqaro mediata'lim platformalari.
11.	.YuNeSKO hamkorligidagi CLEMI dasturlari.
12.	Global va milliy segmentda tarqatilayotgan axborotlarni tekshirishning zamonaviy usullari.

13.	"Mediasavodxonlik", "Axboriy savodxonlik", "Vizual savodxonlik"ning o'ziga xosliklari.
14.	O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida jumalistlar tayyorlash tizimining yaratilishi va bugungi kundagi taraqqiyoti.
15.	Mediata'lim uzluksizta'limga kiritilishida
16.	Dunyo mamlakatlaridagi mediata'lim taraqqiyoti.III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - Media tahlili va monitoringi mohiyati, o'ziga xos xususiyatlari, tamoyillari to'g'risida tasavvurga ega bo'lishi(bilim); - Turli janr va shakllarda materialni yaratish metodikasini, Media tahlili va monitoringining asosiy bosqichlari va usullari, amaliy faoliyatda yuzaga keladigan kasbiy muammolarni hal qilish yo'llarini bilishi va ulardan foydalana olishi (ko'nikma); - O'zbekiston aholisi uchun dunyoda sodir bo'layotgan voqealar va hodisalarni yorqin va eksklyuziv ravishda yoritish, xalqaro maydonda milliy jurnalistika an'analari va ilg'or tajribalarini namoyish etish bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak (malaka).
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: - ma'ruzalar; - interfaol keys-stadilar; - guruhlarda ishlash; - taqdimotlar qilish; - individual loyihalar; - jamoalar bo'lib ishlash.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni test va yozma shaklda bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. Муратова Н., Гризл Э., Мирзахмедова Д. Медиа и информационная грамотность в журналистике. Пособие. – Ташкент: Bakriya prees, 2019, 114 b.